

نقش حمایتی سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی از دید خبرگان

مجید بدلی وند^۱، حبیب الله کریمیان^۲، سروش فتحی^۳

چکیده

امروزه حمایت های نهادهای بیمه ای و تامین اجتماعی نقش مهمی در رفاه خانوارها دارد؛ در این میان سازمان تامین اجتماعی انواع حمایت های مختلف برای بیمه شدگان را در ایران فراهم می آورد. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش حمایتی سازمان تامین اجتماعی بر تحقق عدالت اجتماعی از دید خبرگان انجام شده است. روش پژوهش حاضر از نوع اکتشافی است که به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت نیز توصیفی بود. در بخش کیفی از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شد. ابزار گردآوری داده ها در بخش کیفی، مصاحبه نیمه ساختار یافته می باشد. مشارکت کنندگان شامل کلیه مدیران و مطلعین سازمان تامین اجتماعی در شهر تهران بودند که با روش نمونه گیری گلوله برفی تعداد ۱۰ نفر انتخاب شدند نتایج نشان داد ارائه خدمات گوناگون، حمایت از افراد با پرداخت حق بیمه و مزایا و مستمری، افزایش امید و اعتماد با ایجاد امنیت و کاهش آسیبها، باز توزیع درآمد با ظرفیت سازی اشتغال و مشارکت اجتماعی، ایجاد و اجرای تعهدات کوتاه مدت و بلند مدت، تامین هزینه بیمه و افزایش توان مالی سازمان، افزایش بدهی دولت به سازمان تامین اجتماعی با نبود درآمد کافی از جمله تاثیرات نظام حمایتی سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی از دید خبرگان می باشد.

کلیدواژه ها: سازمان تامین اجتماعی، دسترسی به فرصت، نظام حمایتی، حمایت بلندمدت، حمایت کوتاه

مدت. عدالت اجتماعی

^۱ دانشجوی دکتری جامعه شناسی (سیاسی)، گروه جامعه شناسی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی گرمسار، ایران badalivand.m@gmail.com
^۲ استادیار، گروه جامعه شناسی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران (نویسنده مسئول) Habibkarimian@yahoo.com
^۳ دانشیار، گروه جامعه شناسی، واحد تهران غرب، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران fathi.soroush@wtiau.ac.ir

مقدمه

عدالت از جمله والاترین آرمان‌های انسانی است که دارای سابقه‌ای همپای قدیمی‌ترین جوامع انسانی می‌باشد. گفتمان‌های لیبرالیستی، نئولیبرالیستی، سوسیالیستی، جان راولزی، جامعه‌گرایان و اسلامی جزء گفتمان‌های مطرح درباره عدالت اجتماعی هستند. چگونگی ایجاد و برقراری عدالت اجتماعی در هر یک از این گفتمان‌ها متفاوت بوده و هر کدام نسبت به عدالت اجتماعی نگاه خاصی دارند. عدالت از مفاهیمی است که عقل جمعی همه‌ی افراد بشر، آن را نیکو می‌شمارد. این مفهوم با وجود سطح انتزاع بسیار بالایی، از دیرباز ذهن بشر را به خود مشغول داشته است، و همواره در طول تاریخ، وجود آن بستری مناسب جهت توسعه‌ی جوامع انسانی فراهم کرده است. بنابراین مفهوم عدالت از دیرباز مورد توجه اندیشمندان بوده و یکی از مفاهیم محوری هر گونه اندیشه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را تشکیل می‌دهد. معنای عدالت در نگاه نخست، روشن و ساده است اما وقتی دقیق‌تر به آن نگرسته می‌شود، پیچیدگی‌های خاص موضوع آن و ابهامات، تعلقات و تعلیقات آن آشکار می‌شود (مک‌پرسون^۱، ۲۰۱۹: ۱۹۴). امروزه در ارزیابی‌های مربوط به رفاه و رضایت اجتماعی یکی از مهمترین متغیرهایی که در مقام نظری و عملی مورد توجه قرار می‌گیرد، مفهوم عدالت است. در حال حاضر، نابرابری در برخورداری از امکانات و منابع در ایران یکی از مهمترین چالش‌های اقتصادی- اجتماعی و سیاسی است. تشدید فاصله طبقاتی و وجود درصد بالایی از جمعیت کشور که از امکانات زندگی و رفاه اجتماعی محرومند، مسأله عدالت را به عنوان امری حیاتی مورد توجه دولت و عامه مردم قرار داده است. عدالت اجتماعی موجب توجه نسبتاً برابر به تمام حوزه‌های زندگی اجتماعی و ارزش‌های محوری آن‌ها؛ همراه با برابری در انواع آزادی‌ها و انواع فرصت‌ها و نابرابری

^۱. McPherson

مشروط در تولید و توزیع ارزش‌های محوری و همچنین تعادل و موازنه در تبادل‌های دوجانبه ارزش‌های چهارگانه می‌شود (اله-هرندون، کارزماریک و بوچنان^۱، ۲۰۲۱: ۱۰۴). تأمین اجتماعی از مهم‌ترین ابزارهای برقراری و تحقق عدالت اجتماعی که در سیاست‌های رفاهی هر جامعه نقش مهمی بازی می‌کند. گسترش پوشش‌های بیمه‌ای و حمایتی و نظام تأمین اجتماعی سبب افزایش امید به زندگی، بهبود وضعیت و کیفیت زندگی افراد، افزایش سطح فرهنگی و بهداشتی، کاهش فقر و متعادل نمودن توزیع درآمد، کاهش ریسک و نااطمینانی نیروی کار در سال‌های آتی (بازنشستگی) و تأثیر کلی آن در عرصه‌های مختلف زندگی (اقتصادی - اجتماعی) می‌شود. سازمان تأمین اجتماعی بزرگ‌ترین و گسترده‌ترین نهاد از نظر جمعیت تحت پوشش است، بنابراین پذیرش این موضوع که تأمین اجتماعی در پیشرفت و توسعه هر کشوری نقش و اهمیت بسزایی دارد بر کسی پوشیده نیست. توزیع نابرابر درآمد و شکاف درآمدی بین فقرا و ثروتمندان در کنار شوک‌های اقتصادی که به راحتی می‌تواند سفره بسیاری از مردم کم درآمد را خالی کند، نیاز به تأمین اجتماعی را الزامی می‌کند. از کارافتادگی به علت کهولت سن یا به دلیل حوادث بخشی از افراد جامعه را از بازار کار خارج کرده و سربار نسل جوان و کارکن می‌کند. پرداخت‌های بازنشستگی و حقوق از کارافتادگی برای حمایت از هر دو گروه از کارافتاده و کارکن لازم و ضروری است.

^۱. Allee-Herndon, K.A., Kaczmarczyk, A.B. and Buchanan

بیان مساله

سازمان تامین اجتماعی بزرگ‌ترین و گسترده‌ترین نهاد از نظر جمعیت تحت پوشش است، بنابراین پذیرش این موضوع که تامین اجتماعی در پیشرفت و توسعه هر کشوری نقش و اهمیت بسزایی دارد بر کسی پوشیده نیست. توزیع نابرابر درآمد و شکاف درآمدی بین فقرا و ثروتمندان در کنار شوک‌های اقتصادی که به راحتی می‌تواند سفره بسیاری از مردم کم درآمد را خالی کند، نیاز به تامین اجتماعی را الزامی می‌کند. از کارافتادگی به علت کهولت سن یا به دلیل حوادث بخشی از افراد جامعه را از بازار کار خارج کرده و سربار نسل جوان و کارکن می‌کند. پرداخت‌های بازنشستگی و حقوق از کارافتادگی برای حمایت از هر دو گروه از کارافتاده و کارکن لازم و ضروری است. اصل بیست و نهم قانون اساسی نیز، برخورداری از تامین اجتماعی را همگانی دانسته و دولت را موظف نموده است که طبق قوانین از محل درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی و تامین اجتماعی را برای یکایک افراد کشور تامین نماید. امروزه تامین اجتماعی به عنوان یکی از نیازهای اساسی و حیاتی هر جامعه تلقی می‌شود به طوری که حکومت‌های مختلف جهان موفق‌ترین خدمات خود را ایجاد و توسعه نظام تامین اجتماعی قوی و کارآمد می‌دانند. سازمان تامین اجتماعی در سال‌های اخیر دچار چالش‌های متعددی بوده است که موجب شده در ابعاد حمایت‌های کوتاه و بلندمدت ذینفعان رضایت چندانی از آن نداشته باشند. با نگاهی به شرایط بیمه شدگان تامین اجتماعی، به راحتی متوجه می‌شویم که آنها از وضع موجود سازمان بیمه‌گر خود راضی نیستند و انتظار دارند در قبال حق بیمه ای که پرداخت می‌کنند، از خدمات بهتری برخوردار شوند. به طور مثال، سازمان تامین اجتماعی به رغم تعداد زیادی مراکز درمانی ملکی در سراسر کشور، اما

هنوز اغلب مردم از نقاط دور و نزدیک کشور برای دریافت خدمات درمانی، به بیمارستانی نظیر میلاد تهران مراجعه می‌کنند. از جمله چالش‌های سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی، ضعف زیرساخت فناوری، ضعف طراحی فرآیند، ضعف قوانین حمایتی، خطا و تقلب، مشکلات اقتصادی جامعه، اقتصاد دیجیتال و کارگران مهاجر از جمله این چالش‌ها محسوب می‌شوند. در کنار این مسائل، توان پرداخت ضعیف مزایای بازنشستگی کافی، مزایای کمتر با نرخ حق بیمه بالاتر، احتمالات خصوصی‌سازی بالاتر، احتمال نیاز به درآمد عمومی، تغییر شدید طرح فراگیر و اجباری به یک طرح داوطلبانه نیز مانعی مهم در اجرای تحقق عدالت اجتماعی برای ذینفعان است. فقدان پایداری مالی به سبب عدم تعادل منابع و مصارف و برهم خوردن تنظیم ورودی‌ها و خروجی‌ها و کسری نقدی و تعهدی از مهم‌ترین چالش‌های سازمان است. مدیریت و ساماندهی بهینه منابع و مصارف و ایجاد تعادل بین آنها، تنظیم ورودی‌ها و خروجی‌ها و بهینه‌سازی نظام تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و اجرایی بر مدار اصول و محاسبات بیمه‌ای یکی از راهکارهای اساسی خروج از بحران است. از چالش‌های دیگر، روند رو به رشد و انباشت بدهی‌های دولت در اثر تصویب و تداوم اجرای قوانین و مقررات است که بار مالی، تعهدی و بین‌المللی را برای سازمان به ارمغان می‌آورد. این چالش‌ها باعث شده تا نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی در خروار مشکلات پنهان شود و زمینه‌های تحقق عدالت اجتماعی برای بیمه‌شدگان نیز کمتر مورد توجه قرار گیرد که در پژوهش حاضر به این مساله پرداخته می‌شود. بنابراین به بررسی چگونگی نقش حمایتی سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی از دید خبرگان پرداخته شده است.

مرور مطالعات مرتبط در دو حوزه داخلی و خارجی حاکی است؛. قنواتی (۱۳۹۹) در پژوهشی

پیمایشی با عنوان «ارزیابی میزان رضایت مندی مراجعین سازمان تامین اجتماعی (مطالعه موردی: سازمان

تامین اجتماعی شعبه ۱ اهواز)» نشان داد؛ رضایتمندی مراجعین از سازمان تامین اجتماعی در حوزه حقوق بازنشستگی و حمایت‌های بلندمدت مدت، کوتاه‌مدت و امدادی در سطح بالایی است. نتایج پژوهش پیمایشی دهقانی و امیدوار (۱۳۹۹) با عنوان «بررسی تأثیر بیمه‌های عمر بر عدالت اجتماعی در کارکنان شرکت برق منطقه‌ای شهرستان زاهدان» نشان می‌دهد؛ بیمه‌های عمر بر عدالت اجتماعی کارکنان تأثیر مثبت دارد. در پژوهش اسنادی رحمانی و هاشمی (۱۳۹۷) با عنوان «حمایت‌های اجتماعی در کار شایسته (با تأکید بر حمایت‌های بیمه اجتماعی و چالش‌های فراروی آن در نظام تأمین اجتماعی ایران)» نیز نتایج نشان داد؛ بیمه‌های اجتماعی در راستای تحقق حمایت‌های اجتماعی عمل کرده‌اند و نقش مهمی در تامین عدالت اجتماعی دارند. رسولی و اسکندری (۱۳۹۵) در پژوهش پیمایشی خود با عنوان «ارزیابی عملکرد سازمان تامین اجتماعی قزوین با استفاده از کارت امتیازی متوازن» نشان دادند اگرچه عملکرد سازمان در بُعد مشتری‌داری وضعیت مطلوبی نیست اما سازمان تامین اجتماعی توانسته بر تحقق حمایت‌های اجتماعی بلندمدت، کوتاه‌مدت و امدادی موثر باشد. والواگ و مانوتی^۱ (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان «تلاش برای عدالت: شناخت و تعاملات مهاجران با خدمات رفاهی کودکان در نروژ» انجام دادند. نتایج نشان داد؛ نظام تأمین اجتماعی منسجم بر یکسانی در دسترسی به فرصت‌ها و تحقق انواع حمایت‌های اجتماعی-اقتصادی و درمانی تأثیر مثبت دارد. ابوذنیه و ابواناقا^۲ (۲۰۲۱) پژوهشی پیمایشی با عنوان «نان و عدالت اجتماعی: سنجش رفاه و نابرابری اجتماعی با استفاده از آتروپومتری» انجام دادند. نتایج نشان داد؛ نظام تأمین اجتماعی یکپارچه بر توسعه امکانات و منابع، و حمایت‌های مختلف تأثیر مثبت دارد. همچنین، پژوهش پیمایشی سیگافوس و

¹ Kvalvaag and Mezzanotti

² Abu-Zaineh and Abul Naga

اورگان^۱ (۲۰۲۱) با عنوان «در مورد حقوق مردم فقیر چطور؟» برچیده شدن شهروندی اجتماعی از طریق دسترسی به عدالت و سیاست اصلاحات رفاهی» نشان داد؛ وجود نظام تأمین اجتماعی در دسترسی افراد به حقوق و مزایای دوران بیکاری، خدمات درمانی و پرداخت غرامت، و حمایت‌های مختلف تأثیرگذار است. جوجاروی^۲ و همکاران (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان «تصمیم‌گیری اخلاقی مددکاران رفاه اجتماعی در انتقال خدمات: دیدگاه اخلاق مراقبت و عدالت» نشان دادند؛ از منظر کارگران وجود سیستم تأمین و رفاه اجتماعی مناسب در دسترسی به امکانات مناسب بهداشتی، دسترسی به درآمد کافی و تضمین‌های تأمین اجتماعی برای خود و خانواده‌شان مؤثر است. کلمنت^۳ (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «بسیج اجتماعی و مسئله عدالت اجتماعی در روسیه معاصر» انجام داد؛ نتایج نشان داد اغلب اعتراضات کارگری در روسیه به علت نبود نظام جام تأمین اجتماعی بود که بعد از فروپاشی شوروی روی داد. در حالی که وجود نظام تأمین اجتماعی منسجم می‌تواند در دسترسی به فرصت‌های برابر، حقوق و درآمد مکفی، خدمات بهداشتی مناسب و حقوق بازنشستگی مناسب تأثیر موثری در رفاه اجتماعی-اقتصادی کارگران داشته باشد.

چارچوب نظری

تأمین اجتماعی: نظامی از مزایا و حقوق قابل انتقال برای حفظ درآمدی که از طریق مالیات و شرکتهای بیمه‌ای سرمایه‌گذاری می‌شود (والواگ و مانوتی، ۲۰۲۱).

عدالت اجتماعی: امروزه برخی عدالت اجتماعی را عبارت از وجود فرصتهای برابر اجتماعی برای کسب آموزش و مهارت و دسترسی به سرمایه مالی و فیزیکی می‌دانند. در واقع عدالت اجتماعی معطوف

¹ Sigafos and Organ

² Juujärvi

³ Clément

به سیاستهای رویه‌ای و توزیعی یا اجرایی است که نهایتاً جامعه را به سمت نوعی تعادل بین طبقات برخوردار و محروم از مواهب طبیعی سوق می‌دهد (حمدهانی و شوله، ۲۰۲۱).

استحقاق و شایستگی: این برداشت از عدالت اجتماعی که به نوعی ترکیب دو برداشت قبل همراه با افزوده‌هایی است، عدالت آن است که هر صنفی از جایگاه مستحق خود منحرف نشده و به دنبال غلبه بر صنوف دیگر نباشد چون این امر منجر به انحراف مزاج از اعتدال و منجر شدن امور اجتماعی به فساد است. مرتبه هر یکی بر یکی بر قدر استحقاق و استعداد تعیین کند. بنابراین ترکیب دو معیار تناسب و رعایت استحقاقها و شایستگیها، عدالت دادن حق به هر نیرویی که دارای حق است و قرار دادن وی در جایی که شایسته است (ماسیرو و بودها، ۲۰۲۱).

نظام حمایتی و بازتوزیعی: در کتاب تئوری‌های روانشناسی اجتماعی واژه عدالت توزیعی اینگونه تعریف شده است: عدالت توزیعی در روابط اجتماعی به معنای آن است که یک فرد در روابط متقابل با دیگران انتظار خواهد داشت، پاداش‌های وی در جهت هزینه‌های او باشد (معمولاً پاداش یا منافع خالص هر فرد باید متناسب با سرمایه گذاری وی باشد) و هر چه سرمایه گذاری بیشتر سود یا منفعت حاصل از آن نیز بیشتر باشد، احساس عدالت در این حوزه پیش می‌آید. در واقع عدالت توزیعی با انصاف ادراک شده از پیامدها سروکار دارد و به منزله یک عامل بالقوه با کاربردهای مهم در زمینه‌های سازمانی و حکومتی در نظر گرفته می‌شود (حمدهانی و شوله، ۲۰۲۱).

شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع: تعریف عدالت اجتماعی به مساوات و برابری، انسان‌ها برابر خلق شده‌اند پس جوهر عدالت اجتماعی نیز برابری است. انسان‌ها حق برخورداری از حد متوسط شرایط زیستن را به طور یکسان دارند. مساوات طلبی است. پس از دوران قرون وسطا، تغییرات اساسی در

اندیشه سیاسی اجتماعی گرفت که در بحث عدالت اجتماعی حائز اهمیت است. یکی از مهمترین سطوح برابری، برابری در شرایط اقتصادی زندگی افراد است و این امر بدون توزیع مجدد ثروت امکان پذیر نیست (والواگ و مانوتی، ۲۰۲۱).

حمایت‌های کوتاه‌مدت: به مجموعه‌ای از حمایت‌های مالی، درمانی که در بازه یا زمانی ضروری و کوتاه که مورد نیاز بیمه شده است را حمایت‌های کوتاه مدت گویند (ماسیرو و بودها، ۲۰۲۱).

حمایت‌های بلندمدت: مجموعه‌ای از حمایت‌های مالی، درمانی و پرداخت غرامت که در بازه‌های زمانی چندین سال و مادام‌العمر برای تأمین آینده افراد ارائه می‌شود را به عنوان حمایت‌های بلندمدت تأمین اجتماعی گویند (حمدهانی و شوله، ۲۰۲۱).

حمایت‌های امدادی: این حمایت‌ها شامل مجموعه‌ای از کمک‌های مالی و پرداخت غرامت ناشی از یک حادثه و خسارت است (والواگ و مانوتی، ۲۰۲۱).

روش‌شناسی

در تحقیق حاضر از روش کیفی استفاده شد؛ پژوهش کیفی برای درک و تبیین پدیده‌های پیچیده‌ی اجتماعی از داده‌های کیفی نظیر داده‌های حاصله از مصاحبه، مشاهده مشارکتی، مستندات، پرسشنامه و ... استفاده می‌کند. پیدایش تحقیق کیفی به وجود عامل انسانی مربوط می‌شود. در این روش برای دیدگاه‌های افراد مورد تحقیق ارزش قائل می‌شوند، محقق و تحقیق شونده با یکدیگر در رابطه متقابل در نظر گرفته می‌شوند، هم به توصیف می‌پردازند و هم تبیین و برای گردآوری داده به گفته‌ها و رفتارهای قابل مشاهده افراد تکیه می‌کنند (فلیک، ۱۳۹۲: ۳۴). در بخش کیفی، تکنیک مورد استفاده تحلیل محتوای کیفی است. تحلیل محتوای کیفی شامل یک فرایند طراحی شده برای متمرکز کردن داده‌های خام به سمت موضوعات

و طبقه‌بندی‌هایی براساس استنباط و تفسیر معتبر می‌باشد. پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت، از نوع اکتشافی است این روش به ویژه زمانی مفید است که درباره یک پدیده شناخت کافی وجود ندارد. بنابر این روش اکتشافی می‌تواند به تصمیم‌گیری در مورد این که آیا موضوع مورد نظر ارزش تحقیق دارد یا خیر بیانجامد (محمدپور، ۱۳۹۲: ۵۷).

مشارکت‌کنندگان بخش کیفی شامل کلیه مدیران و مطلعین سازمان تأمین اجتماعی در شهر تهران بودند. روش نمونه‌گیری بخش کیفی، گلوله‌برفی بود؛ نمونه‌گیری گلوله‌برفی یک روش نمونه‌گیری غیر احتمالی برای مواقعی است که واحدهای مورد مطالعه براحتی قابل شناسایی نباشند. بویژه هنگامی که این واحدها بسیار کمیاب یا بخش کوچکی از یک جامعه خیلی بزرگ را تشکیل می‌دهند. در این روش آمارگیر پس از شناسایی یا انتخاب اولین واحد نمونه‌گیری از آن برای شناسایی و انتخاب دومین واحد نمونه‌گیری استفاده یا کمک می‌گیرد. به همین ترتیب واحدهای دیگر نمونه‌شناسایی و انتخاب می‌شوند. در پژوهش حاضر بعد از مصاحبه با اولین مدیر و مطلع سازمان تأمین اجتماعی، از وی خواسته می‌شود مدیر یا مطلع دیگری که در این حوزه صاحب‌نظر و خبره است و اطلاعات کافی دارد را معرفی نماید همچنین بعد از مصاحبه با مطلع و مدیر دوم از وی خواسته می‌شود مطلع سوم را معرفی نماید که این روند تا اشباع داده‌ها انجام می‌گیرد؛ در واقع، نمونه‌گیری تا اشباع^۱ داده‌ها انجام می‌گردد. اشباع زمانی رخ می‌دهد که داده بیشتری که سبب توسعه، تعدیل، بزرگتر شدن یا اضافه شدن به تئوری موجود گردد به پژوهش وارد نشود. در این وضعیت داده جدیدی که به پژوهش وارد می‌شود طبقه‌بندی موجود را تغییر نمی‌دهد یا

1. Saturation

پیشنهادی برای ایجاد طبقه جدید ایجاد نمی‌کند (لاپلان^۱ و همکاران، ۲۰۱۱). در پژوهش حاضر پژوهشگر بعد از انجام ۱۰ مصاحبه به اشباع داده‌ها رسید و ۱۰ نفر از مدیران و مطلعین سازمان تامین اجتماعی در شهر تهران انتخاب شدند.

برای بخش کیفی از ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد: محقق با کدبندی جملات و تبدیل آن‌ها به مفهوم و ادغام آن‌ها مضامین اصلی را بدست می‌آورد. به این نوع مصاحبه، مصاحبه منظم گفته شده است که در آن، مصاحبه‌گر از پیش سوال‌ها و پاسخ‌های مورد نظر را تهیه و تنظیم می‌کند و در زمان مصاحبه، آن‌ها را در اختیار مصاحبه شونده‌گان و آزمودنی‌ها قرار می‌دهد. در این مصاحبه، مصاحبه‌کننده در مصاحبه نیمه ساختار یافته به طور کلی دارای یک چارچوب خاص است که باید به آن پرداخته شود و پاسخگو در جواب‌دادن به سؤال‌ها آزادی کامل دارد. پرسشگر چنین مصاحبه‌ای می‌تواند ایده‌های خود را در هر پرسش کلامی قرار دهد و سؤال‌های خود را با هر عبارت که کامل باشد مطرح نماید و پاسخگو نیز می‌تواند جواب خود را به هر صورت که مایل باشد و در هر لفظی که دوست داشته باشد بیان دارد.» (لاپلان^۲ و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۲).

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها براساس کدگذاری سه‌گانه بود؛ در واقع برای مشخص کردن مقولات از سه نوع کدگذاری باز، محوری و گزینشی استفاده شد؛ در تحقق حاضر، طی یک فرایند تحلیلی مفاهیم شناسایی و بر اساس خصائص و ابعاد بسط داده می‌شود. در این مرحله داده‌ها و پدیده‌ها در قالب مفاهیم ارائه شد (کدگذاری باز). در مرحله دوم که کدگذاری محوری خواهد بود، فرایند مرتبط کردن مقوله‌های

^۱ Laplan

^۲Laplan

فرعی به مقوله‌های اصلی تر انجام می‌شود. در این مرحله به پالایش و تفکیک مقوله‌های به دست آمده از کدگذاری باز پرداخته می‌شود. در این قسمت نیاز است عباراتی طراحی شود تا بتوان دسته‌بندی صحیحی صورت گیرد. در مرحله سوم، کدگذاری محوری در سطحی انتزاعی تر ادامه می‌یابد در این مرحله شکل‌گیری و پیوند هر دسته‌بندی با سایر گروه‌ها تشریح می‌شود کدهای استخراج شده در مرحله اول و دوم به صورت کدهای انتخابی تهیه می‌گردد و روابط بین مفاهیم مفصل‌بندی می‌شود (لاپلان و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۳).

یافته‌ها

جدول شماره ۱: کدهای باز، محوری و انتخابی ابزار و سازوکارهای حمایتی سازمان تأمین اجتماعی بر تحقق عدالت اجتماعی

کد انتخابی	کد محوری	کد باز
پرداخت غرامت و مستمری	پرداخت غرامت و خسارت	پرداخت غرامت دستمزد
		پرداخت دستمزد
		پرداخت غرامت
		جبران خسارات به هنگام قطع و کاهش درآمد
		پرداخت غرامت از کارافتادگی
		پرداخت غرامت بازنشستگی
		پرداخت غرامت مرگ
	پرداخت مستمری	پرداخت مستمری
		پرداخت مستمری
		پرداخت مستمری بازماندگان
		پرداخت مستمری فرد متناسب با نیازهای روز
		مستمری دادن
		مستمری دادن به کارگران

	پرداخت بیمه بیکاری	
	پرداخت بیمه بیکاری	
	پرداخت بیمه بیکاری	
	تأمین اجتماعی از نظر بیکاری	
	تأمین معاش	
	ایجاد رفاه و آسایش	
	ایجاد رفاه اجتماعی مطلوبتر	
	فراهم کردن رفاه اجتماعی	
	پرداخت سهم بیمه	
	تأمین معیشت خانواده بعد از فوت شخص	
	تمامی پوششهای درمانی برای مادر باردار	
	تا پس از مرگ	
	کمک هزینه کفن و دفن	
تحت پوشش قرار دادن با تأمین اجتماعی	تحت پوشش قرار دادن تمام اقشار	
	تحت پوشش بیمه قرار گرفتن با ورود به بازار کار	
	تأمین اجتماعی در بازنشستگی	
	تأمین اجتماعی در زمان بی سرپرستی	
	تأمین اجتماعی	
	تأمین اجتماعی افراد	
	داشتن نظام تأمین اجتماعی قوی	
جلب رضایت با برابری حقوق	جلب رضایت افراد	
	رضایت مردم از حاکمیت بالاتر	
	احترام به همه ذینفعان	
	بی طرف بودن	
	برابر بودن حقوق ذینفعان	
	یکسان بودن مبلغ بیمه	
	بازتوزیع درآمدها	
رشد اقتصادی با بازتوزیع درآمد و منابع	باز توزیع درآمد	
	توزیع مجدد درآمد	

نقش حمایتی سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی از دید خبرگان

		توزیع عادلانه درآمد
		توزیع درآمد صندوق‌های بازنشستگی
	بازتوزیع منابع	داشتن نقش بازتوزیع
		بازتوزیع منابع
		اجرای سیاست‌های بازتوزیعی
		بازتوزیع
		تخصیص منابع
	رشد اقتصادی و افزایش سرمایه	رشد اقتصادی اشتغال
		تداوم تولید و رشد اقتصادی
		تداوم تولید و رشد اقتصادی
		اقتصاد عادلانه
		تلاش زیاد در شرایط بد اقتصادی
		اجرای سیاست‌های اقتصادی
		گسترش ارزش‌های فرامادی
		ایجاد زمینه لازم برای رقابت‌پذیری بخش اقتصاد
		افزایش سرمایه اجتماعی
		حفظ و صیانت سرمایه گذارینها
	فراهم کردن امنیت با ایجاد همبستگی	فراهم کردن امنیت روانی
فراهم کردن امنیت خاطر کافی		
ایجاد امنیت اجتماعی		
ایجاد امنیت روانی		
کاهش بزه‌های اجتماعی		
کاهش سوءظن		
گسترش خوشبینی		
کاهش تبعیض و نابرابری		کاهش نابرابریها
		کاهش تبعیض بین افراد
		ایجاد زمینه‌های برابری جنسیتی
		کمک به ایجاد یکپارچگی اجتماعی
		همبستگی ملی

فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال سیزدهم، شماره پنجاه و یکم، تابستان ۱۴۰۰

	ایجاد همبستگی و نوع دوستی	ایجاد همبستگی اجتماعی
		افزایش شهروندگرایی
		ایجاد نوع دوستی
	ارتقاء کرامت انسانی با گسترش عام گرایی	تضعیف قومیت گرایی
		گسترش عام گرایی
		ارتقاء شان و کرامت انسانی
		اجرای سیاست‌های بازسازی خود
	ارائه خدمات متنوع	فراهم کردن خدمات درمانی
فراهم کردن بهداشت و درمان		
ارائه خدمات بازنشستگی و از کارافتادگی		فراهم کردن خدمات از کارافتادگی
		فراهم کردن خدمات پس از بازنشستگی
ارائه خدمات گوناگون		فراهم کردن خدمات حوادث ناشی از کار
		ارائه خدمات متناسب
		ارائه خدمات به افراد ارائه خدمات
ایجاد عدالت در زمینه‌های مختلف	فراهم کردن عدالت درمانی	عدالت درمانی
		عدالت درمانی
		برابر بودن سهم مساوی درمانی
	فراهم کردن عدالت اجتماعی	تحقق عدالت اجتماعی
		تحقق عدالت اجتماعی
		ایجاد عدالت اجتماعی
	فراهم کردن عدالت فرهنگی اقتصادی	ایجاد عدالت فرهنگی
		عدالت اقتصادی
		اجرای عدالت توزیعی
اشاعه ارزش‌های عدالت خواهانه		
ایجادساز و کارها و راهبردهای مشارکتی	ایجادساز و کارهای متنوع	ایجادساز و کارهای اجتماعی
		ایجادساز و کارهای سیاسی
		ایجادساز و کارهای فرهنگی
		ایجادساز و کارهای اقتصادی

	ایجاد مشارکت در زمینه‌های گوناگون	ایجاد مشارکت سیاسی
		ایجاد مشارکت اقتصادی
		افزایش مشارکت سیاسی
	ارائه راهبردهای حمایتی	راهبرد بیمه‌ای
		راهبردهای حمایتی
		راهبردهای امدادی

بحث و نتیجه گیری

یافته‌ها نشان داد بر اساس نظر خبرگان نقش حمایتی سازمان تامین اجتماعی بر مبنای «شرایط برابر برای دسترسی به فرصت‌ها و منابع» در تحقق عدالت اجتماعی اثر گذار است یافته‌های پژوهش همسو و سازگار با یافته‌های پژوهش سماواتی (۱۳۹۹)، ابراهیم جواهری تفتی (۱۳۹۹)، قنوتی (۱۳۹۹)، والواگ و مانوتی (۲۰۲۱)، رحمدهانی و شوله (۲۰۲۱)، ماسیرو و بودها (۲۰۲۱)، ابو-ذنیبه و ابواناqa (۲۰۲۱)، مدروسکی (۲۰۲۱)، بهمنی و جد (۲۰۲۱)، سیگافوس و اورگان (۲۰۲۱)، جوجاروی و همکاران (۲۰۲۰)، وانیدستین و آپاریکو (۲۰۱۹)، کلمنت (۲۰۱۹) است. به واقع سازمان تامین اجتماعی به علت نقش‌ها و وظایف متعددی که دارد می‌تواند نقش مهمی در دسترسی به فرصت‌ها و امکانات رشد و توسعه افراد و بیمه‌شدگان داشته باشد اساس سازمان تامین اجتماعی باید بتواند زمینه تامین آینده بیمه‌شدگان را فراهم آورد تا آن‌ها و فرزندان‌شان با خیالی آسوده به فرصت‌های رشد و پیشرفت دسترسی پیدا کنند در واقع مهم‌ترین دغدغه اغلب بیمه‌شدگان نیز داشتن سطح زندگی متناسب با پرداختی‌های خود به سازمان است که این سطح زندگی با کیفیت می‌تواند انگیزه تحرک و شورشوق بیمه‌شدگان برای تداوم ارتباط با سازمان تامین اجتماعی را بیشتر نماید. از منظر بوریچ درآمد و تداوم آن برای خانوارها نقش مهمی در دسترسی به فرصت‌های زندگی را دارد وی معتقد است؛ تامین اجتماعی بیانگر درآمدی است که به هنگام قطع درآمد به عللی از قبیل

بیکاری، بیماری یا حادثه جایگزین آن می‌شود و همچنین تامین درآمد برای کسانی که به علت پیری بازنشسته شده‌اند و نیز آنها که به سبب مرگ شخص دیگری از حمایت محروم مانده‌اند تامین مخارج استثنایی از قبیل هزینه‌هایی که به مناسبت تولد، ازدواج یا مرگ پیش می‌آید. از نگاه وی تامین اجتماعی در زمان ایجاد گسست در منبع درآمدی حضور پیدا می‌کند. بنابراین تامین اجتماعی با فراهم آوردن منابع مالی و انواع حمایت‌ها سطحی از پوشش فراگیری برای بیمه‌شدگان فراهم می‌آورد که در آن بتوانند به انواع خدمات و کالاها دسترسی پیدا کنند به ویژه خدماتی پزشکی و بهداشتی که از تعهدات اصلی سازمان تامین اجتماعی است. از منظر راولز، جامعه‌ای که توزیع منابع در آن عادلانه باشد وضعیت رفاهی بهتری از جامعه دارد که منابع آن به شکل عادلانه توزیع نمی‌شود و توزیع عادلانه به این معناست که برای محروم‌ترین افراد مطلوب باشد. بدین ترتیب رفاه اجتماعی مستلزم حذف نابرابری‌های غیر عادلانه است نه حذف صرف نابرابری. در حال حاضر فعالیت‌های وسیعی در هر یک از گروه راهداری بیمه‌ای، حمایتی و امدادی در کشور صورت می‌گیرد که به لحاظ ساختار مدیریتی جامعه تحت پوشش، حوزه خدمات و فعالیت‌ها و همچنین وابستگی سازمانی بسیار گسترده، پراکنده و متنوع است. یارانه‌های تامین اجتماعی نیز طیف وسیعی از کمک‌های مالی را در زمینه‌های مختلف بیمه‌ای امور درمان و آسیب‌دیدگان حوادث طبیعی در بر می‌گیرد. به نظر می‌رسد به رغم موفقیت‌هایی زیادی که سازمان تامین اجتماعی در پوشش افراد بعد از انقلاب داشته است همزمان با نوسانات اقتصادی و رکود و تورم نقش سازمان تامین اجتماعی کمرنگ‌تر می‌شود چرا که منابع مالی این سازمان و بدهی‌های انباشتی دولت به این سازمان این اجازه را نمی‌دهد تا دسترسی به انواع فرصت‌های متعدد برای بیمه‌شدگان را فراهم آورد که آسیب بسیار جدی در این زمینه محسوب می‌شود.

به تعبیر دیگر توانایی سازمان در دستیابی بیمه‌شدگان به امکانات و فرصت‌ها هم نشان داد که ۶ مقوله انتخابی استخراج گردید که عبارت بودند از؛ برابری و عدالت در حق بیمه، پشتیبانی از افراد با ارائه خدمات مختلف، فعال بودن نظام بیمه‌ای، عدم برابری و دسترسی به بیمه و امکانات درمانی، عدم برابری در حق بیمه و سوابق بازنشستگی، وجود ضعف و محدودیت در سازمان تأمین اجتماعی. این یافته همسو و سازگار با یافته‌های پژوهش پهلوانی دهکهان (۱۳۹۹)، ملاصالحی و همکاران (۱۳۹۹)، دهقانی و امیدوار (۱۳۹۹)، نجفی (۱۳۹۸)، رحمانی و هاشمی (۱۳۹۷)، سیفی و خوش فطرت (۱۳۹۷)، نادری و متاجی نیموری (۱۳۹۷)، چن و ایوان سو (۲۰۱۹)، همیلتون و همکاران (۲۰۱۹)، ساشوه (۲۰۱۶)، مانی و گیل (۲۰۱۶) و کادر (۲۰۱۵) است. به واقع باید اغلب بیمه‌شدگان به علت دورافتادگی شهرستان محل سکونت خود از مراکز استانی یا نبود مراکز جامع تامین اجتماعی فرصت‌های برابری به انواع خدمات سازمان تامین اجتماعی ندارد این موضوع باعث شده است که برابری در بیمه موضوعی چالش‌برانگیزی باشد بسیاری از مواقع بیمه‌شده از دفترچه بیمه برخوردار است اما سازمان تامین اجتماعی نتوانسته مراکز درمانی تخصصی را برای آن‌ها فراهم آورد یا اساساً سایر مراکز چندان بیمه‌های تامین اجتماعی را به رسمیت نمی‌شناسند یا با سازمان طرف قرارداد نیستند این موضوع باعث می‌شود سطح دسترسی بیمه‌شده محدود باشد که یکی از دلایل نارضایتی بیمه‌شدگان و عدم احساس برابری و عدالت در دسترسی به امکانات درمانی یا خدمات مشابه است. بر همین اساس، نظام تامین اجتماعی در صورت نگرش ملی و فراگیر کارآیی لازم را خواهد یافت و توجه به نظام تامین اجتماعی به عنوان یک اصل اساسی توسعه راهگشای حل مشکلات آن خواهد بود. هرچقدر سازمان تامین اجتماعی بتواند خدمات خود را متنوع‌تر نماید با مراکز درمانی بیشتری قرارداد ببندد یا از طریق بخش

خصوصی یا افراد خیریه اقدام به تاسیس مراکز درمانی نماید احساس برابری و عدالت در دسترسی به خدمات و امکانات بیمه‌ای نیز بهتر رشد خواهد کرد.

در همین رابطه نتایج مربوط به سازوکارهای دستیابی به عدالت اجتماعی نیز حاکی است که ۸ مقوله جزو مهم‌ترین سازوکارهای دستیابی به عدالت اجتماعی در سازمان تامین اجتماعی است، که عبارتند از؛ پرداخت غرامت و مستمری، تحت پوشش قرار دادن با تامین اجتماعی، جلب رضایت با برابری حقوق، رشد اقتصادی با بازتوزیع درآمد و منابع، فراهم کردن امنیت با ایجاد همبستگی، ارائه خدمات متنوع، ایجاد عدالت در زمینه‌های مختلف، ایجاد ساز و کارها و راهبردهای مشارکتی. این یافته همسو و سازگار با یافته‌های پژوهش رسول بخش و همکاران (۱۳۹۷)، قنبری و همکاران (۱۳۹۷)، بیرانوند و همکاران (۱۳۹۶)، رسولی و اسکندری (۱۳۹۵)، کاشفیان (۱۳۹۵)، ویسه و نوری (۱۳۹۴)، محمدزاده (۱۳۹۴)، حسن زاده کیخا و سرابندی (۱۳۹۴)، جواد کریمی و کریمی (۱۳۹۳)،

ملا محمدی و مستوفی (۱۳۹۳)، وایندبانک و ویتروث (۲۰۱۴)، مارتین و همکاران (۲۰۱۴)، ونیرز (۲۰۱۳)، تائی و همکاران (۲۰۱۲)، ادوین (۲۰۱۱) است. در واقع باید دقت کرد که هرچقدر سازوکارهای مناسبی برای جبران خسارات یا غرامت به بیمه‌شدگان در سازمان در ابعاد و قالب‌های مختلف تعریف شود بهتر و راحت‌تر می‌توان به اهداف سازمان تامین اجتماعی رسید زمانی که سازمان بتواند اغلب افراد را تحت پوشش قرار بدهد و حق بیمه‌های متناسب با نوع شغل و تورم و قدرت خرید از آن‌ها دریافت نماید به نوعی توانسته در مرحله اول رضایت بیمه‌شدگان را جلب نماید اما اگر اقتصاد جامعه رشد مناسبی نداشته باشد و کسب و کارهای رونق نداشته باشد سازمان تامین اجتماعی نیز دچار کمبود منابع خواهد شد بنابراین ارائه یک سازوکار مناسب می‌تواند بر دسترسی بیمه‌شدگان به فرصت‌های برابر کمک شایان توجهی نماید. اما یکی

از سازوکارهای اصلی ایجاد مشارکت رد بین گروه‌ها و نهادهای مختلف برای مشارکت در حوزه تامین اجتماعی است هرچقدر سازمان تامین اجتماعی بتواند از ظرفیت‌های سازمان‌های غیردولتی یا گروه‌های اجتماعی استفاده نماید بهتر خواهد توانست در این زمینه موفق باشد.

۷ مقوله انتخابی نظام حمایتی که عبارتند از؛ ارائه خدمات گوناگون، حمایت از افراد با پرداخت حق بیمه و مزایا و مستمری، افزایش امید و اعتماد با ایجاد امنیت و کاهش آسیبه‌ها، باز توزیع درآمد با ظرفیت سازی اشتغال و مشارکت اجتماعی، ایجاد و اجرای تعهدات کوتاه مدت و بلند مدت، تأمین هزینه بیمه و افزایش توان مالی سازمان، افزایش بدهی دولت به سازمان تامین اجتماعی با نبود درآمد کافی. این یافته همسو و سازگار با یافته‌های پژوهش م پهلوانی دهکهان (۱۳۹۹)، ملاصالحی و همکاران (۱۳۹۹)، دهقانی و امیدوار (۱۳۹۹)، نجفی (۱۳۹۸)، رحمانی و هاشمی (۱۳۹۷)، سیفی و خوش فطرت (۱۳۹۷)، نادری و متاجی نیموری (۱۳۹۷)، چن و ایوان سو (۲۰۱۹)، همیلتون و همکاران (۲۰۱۹)، ساشوه (۲۰۱۶)، مانی و گیل (۲۰۱۶) و کادر (۲۰۱۵) است. به واقع باید گفت؛ تاکید بسیار زیاد بر توزیع مجدد درآمدها و نیز حمایت از فقرا آنگونه که در سیستم تامین اجتماعی ایران و نیز اصل ۲۹ قانون اساسی مورد نظر قرار گرفته است می تواند صدماتی را به اقتصاد ملی وارد کند. این حرکت راهی است که قبلا یکبار توسط کشورهای پیشرفته امتحان شده و نتیجه نهایی آن، تلاش آن کشورها برای کاهش میزان ارائه سوبسیدهای رفاهی و ایجاد حلقه اتصال مستقیمی بین کار و رفاه بوده است. به عبارت بهتر، تمامی کشورهای صنعتی قبلا سوبسیدهای رفاهی را تجربه کرده و هم اکنون به این نتیجه رسیده‌اند که باید بودجه‌های رفاهی و سوبسیدهای رفاهی را به گونه‌ای به اقتصاد کشور تزریق کنند که حتی الامکان این بودجه از طریق کار و دستمزد کار به اقتصاد ملی متصل شود. هم‌اکنون بخش اعظم این بودجه‌ها و سوبسیدها صرف ایجاد اشتغال و فرصت‌های شغلی جدید

می‌شود، ضمن اینکه اقتصاددانان این کشورها تا حدودی افزایش شکاف درآمدی بین طبقات مختلف اجتماعی را پذیرفته‌اند. از این رو گفته می‌شود وظایف دولت تنها با تصویب و اجرای یک قانون به پایان نمی‌رسد، بلکه انجام بسیاری اقدامات تکمیلی برای مفیدتر کردن و کاهش مضرات این گونه اقدامات حمایتی ضروری است، اقدامی نظیر تعیین زمان حداکثر برای بهره‌مندان از حمایت‌های مشروط دولتی به منظور تامین حداقل استانداردهای زندگی برای استفاده از این تسهیلات، دولت باید تلاش کند تا احساس عدم تمایل به انجام کار در این افراد تقویت نشود. ضمن آنکه باید آموزش‌های حرفه‌ای تا حد امکان متنوع شوند تا نیازهای مختلف بازار کار توسط آنها قابل تامین باشد.

همچنین در ارتباط با همگانی بودن تامین اجتماعی و به عنوان شاخصی مهم در نظام حمایتی سازمان تامین اجتماعی نیز نتایج نشان داد؛ فراگیر بودن حق بیمه تامین اجتماعی، مکلف بودن دولت در تأمین حق بیمه، اجباری بودن مشارکت در پرداخت حق بیمه، جزو حقوق شایستگی‌های افراد برای یک زندگی بهتر است. این یافته همسو و سازگار با یافته‌های پژوهش رسول بخش و همکاران (۱۳۹۷)، قنبری و همکاران (۱۳۹۷)، بیرانوند و همکاران (۱۳۹۶)، رسولی و اسکندری (۱۳۹۵)، کاشفیان (۱۳۹۵)، ویسه و نوری (۱۳۹۴)، محمدزاده (۱۳۹۴)، حسن زاده کیخا و سرابندی (۱۳۹۴)، جواد کریمی و کریمی (۱۳۹۳)، ملامحمدی و مستوفی (۱۳۹۳)، وایندبانک و ویتروث (۲۰۱۴)، مارتین و همکاران (۲۰۱۴)، ونیرز (۲۰۱۳)، تائی و همکاران (۲۰۱۲)، ادوین (۲۰۱۱) است. تامین اجتماعی پوششی حمایتی است که جامعه را در برابر پریشانی‌های اجتماعی و اقتصادی حفاظت می‌کند و در نتیجه آثار مواردی همچون بیکاری، بیماری، از کارافتادگی، سالمندی، فوت و غیره را کاهش می‌دهد و از فروپاشی واحدهای اجتماعی جامعه جلوگیری می‌کند. بر اساس همین نوع نگاه است که گسترده‌تر تامین اجتماعی بر سر تمامی شهروندان در بسیاری

از کشورهای پیشرفته مورد توجه قرار گرفته است. تا اینجای کار تمامی مسوولان در مجلس و دولت و غیره در یک جبهه قرار دارند؛ حمایت از شهروندان. اما بنا به ساختارهای اجتماعی و سیاسی و البته وضعیت اقتصادی هر کشور در رسیدن به راهکاری مشترک برای عملی کردن این ایده‌ها تفاوت وجود دارد. «اگرچه وجود یک سطح از حمایت همگانی برای یکایک آحاد جمعیت کشور مثبت و مهم است، اما نحوه نگارش طرح حاضر ما را به این هدف نمی‌رساند. به هر حال اگرچه ضرورت وجود یک سطح حمایت فراگیر از تمامی شهروندان مورد توافق است، اما پیشنهاد می‌شود که این موضوع به‌طور مبسوط مورد بررسی قرار گرفته و پس از آن جهت تصویب به مجلس ارایه شود

در رابطه با اثربخشی سازمان تامین اجتماعی در رابطه با وظایف خود به ویژه در حمایت‌های کوتاه مدت هم نتایج نشان داد که ۶ کد انتخابی بدست آمد که عبارت بودند از؛ ارائه خدمات، ارائه و اجرای تعهدات، تأمین منافع ذینفعان با پرداخت مستمری، توزیع درآمد و گسترش اشتغال و اقتصاد، موفق بودن سازمان تأمین اجتماعی در اثربخشی و عملکرد بیمه‌ای، ضعیف بودن سازمان تأمین اجتماعی در انجام وظایف. این یافته همسو و سازگار با یافته‌های پژوهش سماواتی (۱۳۹۹)، ابراهیم جواهری تفتی (۱۳۹۹)، قنواتی (۱۳۹۹)، والواگ و مانوتی (۲۰۲۱)، رحمدهانی و شوله (۲۰۲۱)، ماسیرو و بودها (۲۰۲۱)، ابو-ذنیهه و ابواناقا (۲۰۲۱)، مدروسکی (۲۰۲۱)، بهمنی و جد (۲۰۲۱)، سیگافوس و اورگان (۲۰۲۱)، جوجاروی و همکاران (۲۰۲۰)، وانیدستین و آپاریکو (۲۰۱۹)، کلمنت (۲۰۱۹) است. با توجه به گستره وسیع بیش از ۴۲ میلیون نفر تحت پوشش، فراز و نشیب‌ها و پیچ و خم‌های زیادی در مسیرش وجود دارد. با توجه به شرایط سخت حاکم بر بخش تولید و کارخانجات کشور و در پی آن کاهش اشتغال و افت درآمدهای بیمه‌ای سازمان تأمین اجتماعی، قطعاً فعالیت این سازمان دچار چالش می‌شود. از سوی دیگر، هیچ نهادی نمی‌تواند رضایت

مخاطبان خود را به صورت صددرصد تامین کند. از این رو، در سازمان تامین اجتماعی اقداماتی که در حوزه تامین و حمایت از اقشار مختلف صورت گرفته است نشانه اثربخشی اقداماتش است. پرداخت منظم مستمری به حجم گسترده‌ای از بیمه‌شدگان خود موضوعی قابل تامل است به ویژه با پیرشدن جمعیت، بارتکفلی در کشور نیز افزایش می‌یابد و نیازمندی بازنشستگان به خدمات درمانی و بهداشتی نیز بیشتر می‌شود که بسیاری از این خدمات در حال حاضر با حق بیمه‌هایی که این بیمه‌شدگان در طول کار خود پرداخت کرده‌اند قابل مقایسه نیست. البته باید قبول کرد برخی از اقدامات سازمان از قبیل پرداخت هزینه کفن و دفن و سایر حمایت‌ها که فقط یکبار صورت می‌گیرد برای برخی از خانواده‌ها چندان اثربخش نیست و باعث نارضایتی از این سازمان شده است.

در رابطه با جایگاه بیمه‌شدگان به عنوان یکی از حمایت‌های بلندمدت نیز در نتایج بخش کیفی ۵ کد انتخابی بدست آمد که عبارتند از؛ ارائه خدمات درمانی و بازنشستگی، حمایت از افراد با پرداخت مستمری و تأمین نیازها، دسترسی به بیمه و خدمات درمانی، تقاضای استحقاق حق بیمه، عدم وجود استحقاق و عدالت بیمه‌ای. این یافته همسو و سازگار با یافته‌های پژوهش رسول بخش و همکاران (۱۳۹۷)، قنبری و همکاران (۱۳۹۷)، بیرانوند و همکاران (۱۳۹۶)، رسولی و اسکندری (۱۳۹۵)، کاشفیان (۱۳۹۵)، ویسه و نوری (۱۳۹۴)، محمدزاده (۱۳۹۴)، حسن زاده کیخا و سرابندی (۱۳۹۴)، جوادکریمی و کریمی (۱۳۹۳)، ملامحمدی و مستوفی (۱۳۹۳)، وایندبانک و ویتروث (۲۰۱۴)، مارتین و همکاران (۲۰۱۴)، ونیرز (۲۰۱۳)، تائی و همکاران (۲۰۱۲)، ادوین (۲۰۱۱) است. به واقع باید گفت اساساً جایگاه بیمه‌شدگان در سازمان با انواع حمایت‌های بلندمدت سنجیده می‌شود. مجموعه حمایت‌هایی که از سوی سازمان در خصوص بیمه‌شدگان در قالب تعهدات بلندمدت صورت می‌گیرد بدین شرح است؛ مستمری بازنشستگی، مستمری از

کارافتادگی کلی، مستمری از کارافتادگی جزئی، مستمری بازماندگان و مزایای نقدی، غیرنقدی و عیدی مستمری بگیران (کمک عائله مندی، کمک هزینه اولاد، عیدی) است که همگی این حمایت‌ها بر دل‌بستگی بیشتر و حمایت از سازمان تامین اجتماعی نقش موثری دارند.

در رابطه با پوشش فراگیری و مزایای مکفی به عنوان جزء مهمی از منابع حمایتی سازمان تامین اجتماعی نیز نتایج بخش کیفی نشان داد که ۱۰ مقوله محوری استخراج گردید؛ تأمین اجتماعی در بازنشستگی و توزیع درآمد، پرداخت مزایا و حمایت‌های مالی، ایجاد همبستگی و مسئولیت‌پذیری، برقراری عدالت و امنیت، غلبه بر مخاطرات بیماری و فقر، ارائه خدمات و مزایا، فراهم کردن فرصت‌ها و سازوکارهای متفاوت، پرداخت مزایا و حمایت‌های مالی، لزوم دسترسی به بیمه سازمان تأمین اجتماعی، عدم کفایت بیمه تأمین اجتماعی. این یافته همسو و سازگار با یافته‌های پژوهش سماواتی (۱۳۹۹)، ابراهیم جواهری تفتی (۱۳۹۹)، قنوتی (۱۳۹۹)، والواگ و مانوتی (۲۰۲۱)، رحمدهانی و شوله (۲۰۲۱)، ماسیرو و بودها (۲۰۲۱)، ابو-ذنیبه و ابواناقا (۲۰۲۱)، مدروسکی (۲۰۲۱)، بهمنی و جد (۲۰۲۱)، سیگافوس و اورگان (۲۰۲۱)، جوجاروی و همکاران (۲۰۲۰)، وانیدستین و آپاریکو (۲۰۱۹)، کلمنت (۲۰۱۹) است. به نظر می‌رسد هرچقدر حمایت‌های مالی سازمان تامین اجتماعی از اقشار مختلف بیشتر باشد حمایت مردمی از این سازمان بیشتر خواهد شد یکی از چالش‌های سازمان تامین اجتماعی که باعث می‌شود فراگیری در بین اقشار مختلف وجود نداشته باشد حق بیمه‌ای است که هر ساله با توجه به ورم افزای شمی یابد تا سازمان بتواند هزینه‌های خود و منابع حمایتی‌اش را پوشش دهد به نظر می‌رسد در این زمینه مسئولیت‌پذیری زیرمجموعه‌های سازمان تامین اجتماعی و عزم جدی این سازمان برای مشارکت بیشتر با سایر نهادهای غیردولتی در این زمینه می‌تواند بسیار اثربخش باشد که این موضوع قابل تامل است. نیلسن معتقد است داشتن برابری فرصت‌ها حداقل

مستلزم برخورداری از فرصت برابر در زندگی برای همگان و نیز حداقل مستلزم چیزی شبیه به برابری در شرایط است. فرصت‌های برابر بدین معنی است که خانوارها تحت پوشش فراگیر سازمان‌هایی رفاه اجتماعی قرار بگیرند که برای آن‌ها امکانات مختلفی را تهیه می‌کند و به رشد و گسترش کسب و کارها و اشتغال و اقتصاد ملی کمک کند هرچقدر سازمان تامین اجتماع بهتر بتواند افراد را پوشش دهد و به توسعه کسب و کارها کمک نماید میزان حمایت اجتماعی بیشتر شده و رغبت بیشتری از شهروندان برای بیمه شدن را در پی خواهد داشت به نظر می‌رسد این موضوع چندان در ایران محقق نشده است و سازمان تامین اجتماعی بیشتر به صورت خشک وابستگی به حق بیمه‌های افراد دارد و اساس به فکر توسعه کسب و کارهای بیمه‌شدگان به ویژه کارگاه‌های صنعتی یا خوداشتغالی‌ها ندارد در حالی که نتایج بیمه‌های موفق در جهان نشان می‌دهد که اغلب کسب و کارهای به واسطه حمایت بیمه‌ای گسترش یافته‌اند و حتی جهانی شده‌اند.

سازمان تامین اجتماعی بر حمایت‌های امدادی در تحقق عدالت اجتماعی اثر گذار بوده است. بدین معنی که با افزایش نقش حمایتی و تامینی سازمان تامین اجتماعی حمایت‌های امدادی نیز ارتقاء می‌یابد. یافته‌های مربوط به فرضیه ششم همسو با یافته‌های رسول بخش و همکاران (۱۳۹۷)، قنبری و همکاران (۱۳۹۷)، بیرانوند و همکاران (۱۳۹۶)، رسولی و اسکندری (۱۳۹۵)، کاشفیان (۱۳۹۵)، ویسه و نوری (۱۳۹۴)، محمدزاده (۱۳۹۴)، حسن زاده کیخا و سرابندی (۱۳۹۴)، جواد کریمی و کریمی (۱۳۹۳)، ملامحمدی و مستوفی (۱۳۹۳)، امین رشتی و قربانی ولیک چالی (۱۳۹۲)، سعیدی (۱۳۸۸)، اطهاری (۱۳۸۵)، ادیب نیا (۱۳۸۵)، وایندبانک و ویتروث (۲۰۱۴)، مارتین و همکاران (۲۰۱۴)، ونیرز (۲۰۱۳)، تائی و همکاران (۲۰۱۲)، ادوین (۲۰۱۱) است. اگرچه حمایت‌های امدادی بیشتر متوجه خساراتی از قبیل سیل یا جنگ است اما این حمایت‌های در وضعیت ایرانی که با بحران‌های انواع حوادث طبیعی روبرو است دارای اهمیت زیادی

است چرا که باعث می‌شود اقشار مختلفی که در معرض حوادث مختلفی هستند تحت پوشش قرار گیرند؛ در واقع، امروزه رویکرد غالب در نظام‌های پیشرفته تامین اجتماعی، استقرار نظام‌های تامین اجتماعی چندلایه است که همه گروه‌های جمعیتی را پوشش می‌دهد. در واقع با لایه‌بندی این نظام امکان ارائه حمایت‌های اجتماعی در لایه اول، اجرای بیمه‌های اجتماعی در لایه دوم و بیمه‌های خصوصی مبتنی بر پس‌اندازهای فردی در لایه سوم، هر کدام با سطوح حمایتی مشخص و منطبق با سطح توانایی و جایگاه افراد جامعه فراهم می‌شود. از این رو می‌توان امیدوار بود در جامعه با تغییر رویکرد به سمت و سوی الگوهای مدرن تامین اجتماعی، عدالت اجتماعی و برخورداری از رفاه متناسب با ظرفیت‌ها و قابلیت افراد ممکن شده و قدرت انتخاب افراد در جامعه افزایش یابد.

منابع

- ادیب نیا، یدالله (۱۳۸۵). بررسی روند شیوع از کارافتادگی ناشی از کار در بیمه شدگان سازمان تامین اجتماعی، فصلنامه تامین اجتماعی، ۸(۳)، ۲۳۳.
- اسلامی پناه، غلام مهدی (۱۳۹۹). آسیب‌های عدم رعایت عدالت اجتماعی در جامعه از منظر آیات و روایات، ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت.
- اسلامی پناه، غلام مهدی (۱۴۰۰). اصل عدالت اجتماعی در مدیریت اسلامی، ششمین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، اجتماعی و سبک زندگی.
- اطهاری، کمال (۱۳۸۵). نظام تامین مسکن بیمه شدگان و جایگاه سازمان تامین اجتماعی. نشریه تامین اجتماعی. ۲۴.
- امین رشتی، نارسیس؛ قربانی ولیک چالی، عاطفه (۱۳۹۲). نقش نظام تامین اجتماعی بر توسعه انسانی در ایران. اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه). ۷(۲۳): ۸۱-۱۱۰.
- بیرانوند، حسین و احمدی، علی اکبر و جوانمرد، مهدی (۱۳۹۶). کارایی و اثربخشی برنامه بیمه سلامت همگانی از نظر سطح پوشش بیمه ای و عدالت توزیعی (مطالعه موردی در استان لرستان)، فصلنامه مطالعات مدیریت و کارآفرینی، دوره: ۳، شماره: ۴.
- پهلوانی دهکهان، عبدالمطلب (۱۳۹۹). بررسی تطبیقی بازنشستگی در نظام تامین اجتماعی ایران و کشورهای منتخب (فرانسه و آلمان)، سومین همایش بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان.
- جواد کریمی، علی و کریمی، مریم (۱۳۹۳). نقش سازمان تأمین اجتماعی در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، دومین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد در شرایط تحریم، بابلسر.
- جواهری تفتی، محمد ابراهیم (۱۳۹۹). توانمندسازی و پایداری سازمان تامین اجتماعی، فصلنامه پژوهش‌های پیشرفت و تعالی، دوره: ۳، شماره: ۲.
- حسن زاده کیخا، امیر و سرابندی، زهرا (۱۳۹۴). بررسی تاثیر خدمات سازمان تامین اجتماعی بر رفاه اجتماعی زنان سرپرست خانوار (مطالعه موردی: شهرستان زاهدان)، اولین کنگره ملی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار در بخشهای توسعه علم و فناوری، تهران.
- خانی، حجت (۱۳۹۷). تأثیر هدفمند سازی یارانه‌ها بر رفاه اجتماعی در ایران، دومین کنفرانس ملی حسابداری-مدیریت و اقتصاد با رویکرد اشتغال پایدار و نقش آن در رشد صنعت، ملایر.

- دهقانی، مسعود و امیدوار، زهرا (۱۳۹۹). بررسی تأثیر بیمه های عمر بر عدالت اجتماعی در کارکنان شرکت برق منطقه ای شهرستان زاهدان، نخستین همایش ملی رویکرد های نوین مدیریت در مطالعات میان رشته ای، گنبد کاووس.
- رحمانی، علی؛ هاشمی، سیدمحمد (۱۳۹۷). حمایت های اجتماعی در کار شایسته (با تأکید بر حمایت های بیمه اجتماعی و چالش های فراروی آن در نظام تأمین اجتماعی ایران). رفاه اجتماعی. ۱۸(۶۹). ۵۴-۹.
- رسول بخش، محسن و هادی، احسان و هادی، ابوالحسن و هادی، محسن (۱۳۹۷). عدالت و سلامت: راهکارهای تحقق عدالت در حوزه سلامت، دوازدهمین کنگره ملی پیشگامان پیشرفت، تهران.
- رسولی، رضا و اسکندری، مریم (۱۳۹۵). ارزیابی عملکرد سازمان تامین اجتماعی قزوین با استفاده از کارت امتیازمتوازن (BSC)، دومین همایش بین المللی مدیریت، اقتصاد و توسعه، تهران.
- ساروخانی، باقر و سیدمیرزایی، سید محمد و گیلان، ام البنین، (۱۴۰۰). تحلیل SWOT برای سازمان تامین اجتماعی با هدف تدوین چشم انداز. دوفصلنامه مدیریت راهبردی و آینده پژوهی، دوره: ۴، شماره: ۱.
- سعیدی، رحمان، ۱۳۸۸، بررسی رابطه بین دیدگاه های مدیران و کارکنان سازمان تامین اجتماعی استان تهران در مورد حل مشکلات مسایل این سازمان. فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره: ۱، شماره: ۱.
- سماواتی، مهدی (۱۳۹۹). نقش بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر بر سطح کیفیت زندگی بیمه شدگان، اولین کنفرانس بین المللی چالش ها و راهکارهای نوین در مهندسی صنایع و مدیریت و حسابداری، ساری.
- سیفی، محسن و خوش فطرت، عاطفه (۱۳۹۷). آسیب شناسی عوامل درونی و بیرونی سازمان تامین اجتماعی با استفاد از مدل SWot (مورد مطالعه: سازمان تامین اجتماعی شهر اصفهان)، چهارمین کنفرانس بین المللی مدیریت، کارآفرینی و توسعه اقتصادی، تاجکستان،
- قنبری، مصطفی و صحافی، مریم و خان بیکی، الهام و رادمهر، علی (۱۳۹۷). بررسی عوامل موثر بر رضایت مشتری در سازمان تامین اجتماعی، کنفرانس ملی اندیشه های نوین و خلاق در مدیریت، حسابداری مطالعات حقوقی و اجتماعی، ارومیه.

- قنوتی، صادق (۱۳۹۹). ارزیابی میزان رضایت مندی مراجعین سازمان تامین اجتماعی (مطالعه موردی: سازمان تامین اجتماعی شعبه ۱ اهواز)، دومین کنفرانس بین المللی حقوق و علوم قضایی، تهران.
- کاشفیان، محمد (۱۳۹۵). سازمان تامین اجتماعی (مورد کاوی: سازمان تامین اجتماعی شعبه خوراسگان اصفهان)، دومین کنفرانس بین المللی در مدیریت، حسابداری و اقتصاد، تهران.
- محمدزاده، یوسف (۱۳۹۴). بررسی عدالت و سنجش نابرابری ها در پرداخت های بیمه های بهداشتی و درمانی خانوارها. فصلنامه پژوهشنامه بیمه، دوره: ۳۰، شماره: ۲.
- ملاصالحی، محمد جواد و عموزاد خلیلی، حسین و حسینی، سید محمدحسن (۱۳۹۹). چگونگی تاثیر کیفیت ارائه خدمات در سازمان تامین اجتماعی، اولین کنفرانس ملی بهینه‌سازی سیستمهای تولیدی و خدماتی، رودسر.
- ملا محمدی، روح اله؛ مستوفی، محمدرضا (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر موفقیت سازمان تامین اجتماعی در برقراری مستمری بازنشستگی (مطالعه موردی: بیمه شدگان سازمان تامین اجتماعی شعبه یک قم). نشریه مدیریت فرهنگ سازمانی. ۳۲.
- نادری، علی و متاجی نیموری، فاطمه (۱۳۹۷). بررسی تاثیر عوامل اجتماعی بر تقاضای بیمه عمر (بیمه عمر پاسارگاد استان تهران)، هفتمین کنفرانس ملی کاربردهای حسابداری و مدیریت، تهران.
- نجفی، اکبر (۱۳۹۸). پیش بینی وفاداری و رویگردانی بیمه شدگان خویش فرمای سازمان تامین اجتماعی مبتنی بر روش های داده کاوی، فصلنامه تامین اجتماعی، ۱۴(۲)، ۸۸-۱۰۹.
- نوری، امیر و ویسه، مهدی و نوری، افسانه (۱۳۹۴). ارزیابی کیفیت خدمات سازمان تامین اجتماعی از منظر مراجعین مطالعه موردی تامین اجتماعی شهرستان مهران، دومین کنفرانس بین المللی آینده پژوهی، مدیریت و توسعه اقتصادی، مشهد.

منابع انگلیسی

- Kvalvaag A.M., Mezzanotti G. (2021) A Quest for Justice: Recognition and Migrant Interactions with Child Welfare Services in Norway. In: Schweiger G. (eds) Migration, Recognition and Critical Theory. Studies in Global Justice, vol 21.
- Abu-Zaineh Mohammad, Abul Naga Ramses H. (2021). Bread and Social Justice: Measurement of Social Welfare and Inequality Using Anthropometrics.
- Juujärvi Soile, Elina Kallunki & Heidi Luostari (2020) Ethical Decision-Making of Social Welfare Workers in the Transition of Services: The Ethics of Care and Justice Perspectives, Ethics and Social Welfare, 14:1, 65-83.
- Sigafos Jennifer, Organ James (2021). 'What about the poor people's rights?' The dismantling of social citizenship through access to justice and welfare reform policy. Journal of Law and Society. 48(3):362-385.
- Clément Karine (2019) Social mobilizations and the question of social justice in contemporary Russia, Globalizations, 16:(2):155-169.
- Hamilton, Leah. Stacia Martin-West,(2019). Universal Basic Income, Poverty, and Social Justice: A Moral and Economic Imperative for Social Workers, Social Work, Volume 64, Issue 4, October 2019, Pages 321–328
- Sachweh P. (2016) Social Justice and the Welfare State: Institutions, Outcomes, and Attitudes in Comparative Perspective. In: Sabbagh C., Schmitt M. (eds) Handbook of Social Justice Theory and Research. Springer, New York, NY
- Mooney, Gerry., Scott, Gill (2016) Welfare, equality and social justice: Scottish independence and the dominant imaginings of the 'New' Scotland, Ethics and Social Welfare, 10:3, 239-251, DOI: 10.1080/17496535.2016.1194445.
- Kauder, B., Potrafke, N. (2015). Globalization and social justice in OECD countries. Rev World Econ 151, 353–376.
- Windebank, Jan., Whitworth, Adam (2014) Social Welfare and the Ethics of Austerity in Europe: Justice, Ideology and Equality, Journal

- of Contemporary European Studies, 22:2, 99-103, DOI: 10.1080/14782804.2014.914893.
- Martin, Edward J; Pimentel, Matthew S. Social (2014). Analysis, Social Justice, and the Welfare State: Post Great Recession Social Welfare Policy Global Virtue Ethics Review; Harrisburg Vol. 7, Iss. 1, (2014): 95-121.
 - Edwin Etieyibo (2011) Privatization in Nigeria, Social Welfare, and the Obligation of Social Justice, Journal of Economics, 2:1, 37-44, DOI: 10.1080/09765239.2011.11884935
 - Venieris, Dimitris (2013) Crisis social policy and social justice: the case for Greece. Hellenic Observatory papers on Greece and Southeast Europe (69). Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science, London, UK.